

Folkhälsstrategi

2021-2023

Dokumenttyp	Giltighetstid	Beslutande instans	Beslutsdatum och paragraf
Strategi	2021-2023	Kommunfullmäktige	2021-10-26 § 111
Antagen med stöd av lag	Revisionsdatum	Dokumentansvarig	Uppföljningsansvar
-	-	Folkhälsostrateg	Folkhälsostrateg
Gäller för nämnd/förvaltning			
Skara kommun			

Innehållsförteckning

Inledning	4
Detta innehåller strategin	5
Folkhälsoarbete i Skara.....	5
BRÅ – brottsförebyggande rådet	5
Samverkan barn och unga	6
Partsamverkan	6
Arbetsmarknadsgruppen	6
Strategiska inriktningar 2021 – 2023 för folkhälsoarbetet i	
Skara	6
Jämlika, jämställda och goda levnadsvanor och livsvillkor	6
God samhörighet och tillit mellan människor och till samhället.....	6
Fullföljda studier - barn och unga ska ha förutsättningar för ett gott liv	7
Detta grundar sig de strategiska inriktningarna på.....	7
Utbildningsnivå och skola	7
Barnfattigdom	8
Inflytande.....	8
Psykisk hälsa.....	8
Levnadsvanor.....	8
Trygghet och social tillit	9
Hållbart och hälsofrämjande yrkesliv	9
Friluftsliv för både Skara-bor och besökare	9
Framtida utmaningar	9
Detta är folkhälsa	10
Livsvillkor	10
Livsmiljö.....	10
Levnadsvanor.....	10
Hälsans bestämningsfaktorer	11
Uppföljning	11
Ansvar och uppföljning	11

Inledning

Folkhälsoperspektivet ska genomsyra all verksamhet i Skara kommun. I Skaras Vision 2025 fastställs det att alla tillsammans skapar det goda livet för invånarna i Skara kommun. Skara kommuns uppgift är att skapa förutsättningar för kommunens invånare att se ett egenvärde i att leva och bo i Skara.

Strategin tar sin utgångspunkt i FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030, det nationella folkhälsomålet och regionala mål. Det nationella folkhälsomålet är *att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation*. Västra Götalandsregionens vision är *Det goda livet* och östra hälso- och sjukvårdsnämndens mål är *En god och jämlik hälsa i befolkningen och verka för att minska de påverkbara hälsoklyftorna*. Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland påvisar vikten av ökad inkludering för tillit och sammanhållning. Den Handlingsplan för psykisk hälsa, som Västra Götalandsregionen antagit är mycket central i arbetet med stärkt folkhälsa i Skara. Den framhåller att arbetet ska ske genom förebyggande och främjande arbete, tillgängliga tidiga insatser, enskildas delaktighet och rättigheter beaktas och genom att arbeta med ledning, styrning och organisation.

Den *Strategi för hälsa* som Sveriges kommuner och regioner tagit fram är i centrum för folkhälsoarbetet i Skara. Den anger att målet är en god och jämlik hälsa för alla, att alla välfärdstjänster ska ha god kvalitet och att arbetet för att nå en god och jämlik hälsa ska vara hållbart och uthålligt.

enskildas delaktighet och rättigheter beaktas och genom att arbeta med ledning, styrning och organisation.

Den *Strategi för hälsa* som Sveriges kommuner och regioner tagit fram är i centrum för folkhälsoarbetet i Skara. Den anger att målet är en god och jämlik

hälsa för alla, att alla välfärdstjänster ska ha god kvalitet och att arbetet för att nå en god och jämlik hälsa ska vara hållbart och uthålligt.

För att nå Skaras Vision 2025 utifrån ett folkhälso- och socialt hållbarhetsperspektiv behöver människan sättas i fokus. Det innebär att invånarna ges förutsättningar att leva ett gott liv i en trygg och trivsamt miljö, känna glädje, tillit och meningsfullhet.

Det betyder också att kommunen har ett kompensatoriskt uppdrag att verka för att förutsättningarna för ett gott liv ska vara jämlikt och jämställt fördelat, vilket underlättar för alla invånare att ta ansvar för sina levnadsvanor och sin hälsa. Att främja hälsa är en nyckel till ett socialt hållbart samhälle.

Detta innehåller strategin

Folkhälsostrategin anger riktningen för det folkhälsoarbete som ska bedrivas i Skara kommun. Den prioriterar de mest angelägna områdena att arbeta med inom folkhälsoarbetet de kommande åren. Detta för att kunna utforma insatser där det finns störst behov. De inriktningar som är framtagna i folkhälsostrategin är kopplade till Skara kommuns Vision 2025, utifrån ett folkhälsoperspektiv för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Folkhälsoarbete i Skara

Genom att arbeta hälsofrämjande och förebyggande förhindrar vi ohälsa, skapar trygghet och arbetar resurseffektivt. De tidiga insatser som genomförs är av vikt för att motverka konsekvenser längre fram som både skapar ohälsa och genererar kostnader.

Det pågår idag ett folkhälsoarbete i Skara. Det finns flera forum där det arbetas över förvaltningsgränserna för att genomföra ett folkhälsoarbete med invånarna i fokus.

Dessa forum är bland annat:

Folkhälsorådet

Folkhälsorådet är ett lokalt samverkansråd mellan Skara kommun och Östra hälso- och sjukvårdsnämnden.

BRÅ – brottsförebyggande rådet

Brå arbetar enligt ett medborgarlöfte med att öka tryggheten och minska brottsligheten i Skara. I rådet ingår representanter från Skara kommun, folkhälsorådet och polisen.

Samverkan barn och unga

En samverkan mellan barn- och utbildningsförvaltningen, omsorgsförvaltningen och kultur- och fritid för att i samverkan skapa goda uppväxtvillkor för barn och unga i Skara.

Partsamverkan

De lokala samverkansgrupperna för Barn & Unga, Missbruk och Äldre följer den organisatoriska strukturen för Vårdsamverkan Skaraborg. Enligt det delregionala uppdraget ska det inom varje kommun finnas en lokal samverkan som, nära invånarna, arbetar utifrån de lokala förutsättningarna.

Arbetsmarknadsgruppen

Arbetsmarknadsgruppen skapa förutsättningar för fler medborgare att komma i utbildning, sysselsättning och arbete för att kunna uppnå egen försörjning och bidra till utvecklingen av Skara.

Arbetsmarknadsgruppen skall utgöra ett beslutsstöd för strategiskt viktiga frågor avseende arbetsmarknad och utbildningsfrågor

Strategiska inriktningar 2021 – 2023 för folkhälsoarbetet i Skara

Jämlika, jämställda och goda levnadsvanor och livsvillkor

Ett samhälle med jämlika livsvillkor bidrar till att människor mår bättre, stärker samhällningen samt bidrar till ökad trygghet och tillit. En god folkhälsa skapas då i alla samhällsgrupper och ger goda livsvillkor och levnadsvanor för invånarna. Ett mer jämlikt samhälle blir tryggare med mindre kriminalitet och social oro. En medveten samhällsplanering underlättar för människor att vara fysiskt aktiva, känna sig trygga och må bra.

- Främja jämlika, jämställda och goda livsvillkor oavsett socioekonomiska förutsättningar, identitet eller funktionsvariationer och på så sätt minska de påverkbara hälsoklyftorna
- Inspirera invånarna till goda och hälsosamma levnadsvanor
- Miljöer i Skara ska främja fysisk aktivitet, trygghet och gemenskap.

God samhörighet och tillit mellan människor och till samhället

Delaktighet och inflytande är bland de mest grundläggande förutsättningarna för en god folkhälsa. För att må bra har människor behov av att känna samhörighet

och tillit, känna sig inkluderade och ha möjlighet att påverka sina egna liv och samhällsutvecklingen. Tilliten mellan människor och till samhället i stort är grundstenar i en fungerande demokrati.

- Främja barn- och ungdomars möjligheter att påverka och ha inflytande.
- Förebygga och tidigt upptäcka alla former av fysiskt och psykiskt våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld
- Stärka den sociala gemenskapen bland äldre, för att på så vis motverka ofrivillig ensamhet och psykisk ohälsa samt ge äldre möjlighet att påverka sin livssituation

Fullföljda studier - barn och unga ska ha förutsättningar för ett gott liv

Att alla barn och unga har möjligheter till att leva hälsosamt och har möjligheter för utbildning är viktiga komponenter i en hållbar samhällsutveckling. Tidiga insatser för att ge barn goda förutsättningar att klara grundskolan och gymnasiet betyder mycket för barns välmående och möjlighet till framtida försörjning och god hälsa.

- Stärka barns och ungdomars psykiska och fysiska hälsa genom att motverka och förebygga orsaker och konsekvenser till ohälsa bland barn och unga.
- Främja barn och ungas hälsa genom hälsofrämjande och förebyggande insatser för att minska bruket av alkohol, tobak, narkotika och spel.

Detta grundar sig de strategiska inriktningarna på

Som grund för prioriteringarna finns analysen i den folkhälsoredovisning, som är en del av kommunens årsredovisning. Utifrån den har områden för förbättringar identifierats och prioriterats i syfte att stärka folkhälsan och den sociala hållbarheten i kommunen. Barnkonventionen är en av grundstenarna för strategin. De folkhälsopolitiska inriktningar som prioriterats för Skara kommun har arbetats fram i samverkan med östra hälso- och sjukvårdsnämnden, som enligt ett samverkansavtal samverkar med Skara kommun för att förbättra folkhälsan.

Utbildningsnivå och skola

Det finns ett sammanhang mellan hög utbildningsnivå och god hälsa. Ju högre utbildningsnivå ju bättre hälsa. I Skara är det färre invånare som har eftergymnasialutbildning jämfört med riket. Det är fler kvinnor än män i Skara

som har eftergymnasialutbildning. Andelen med gymnasieutbildning har ökat i Skara. Av de elever som tog gymnasieexamen 2014/2015 är det 35 procent som påbörjat högre studier inom 3 år, 33 procent av kvinnorna och 36 procent av männen. Elever som har föräldrar med en hög utbildningsnivå klarar sin egen skolgång bättre. Lupp-enkäten 2018 visar att eleverna i Skara är nöjda med lärare och undervisning. Däremot framgår det att en hög andel, speciellt på högstadiet, svarar att våld, rasism och mobbning förekommer på skolan. På högstadiet svarar 50 % att våld förekommer. Detta är en klart högre andel än i rikssnittet för Lupp 2018.

Barnfattigdom

I Skara var det i december 2019, 128 barn som levde i familjer med långvarigt försörjningsstöd. Det innebär att de växer upp i familjer där de vuxna inte går till ett arbete. Det finns en ökad risk att dessa barn ärver föräldrarnas vana av att inte yrkesarbeta och därmed hamnar i ett utanförskap.

Inflytande

Den Lupp-enkät som genomfördes i Skara 2018 visar att många ungdomar vill påverka och ha inflytande över sitt liv och samhällsutvecklingen. Det gäller alla grupper även de som lever mer utsatt. Det är däremot en låg andel som är engagerade och ser sig ha möjlighet att påverka.

Psykisk hälsa

Det finns idag en stor del unga som mår psykiskt dåligt, vilket får konsekvenser för den enskilde och kan påverka skolresultaten negativt. När de kommer ut i yrkeslivet finns en ökad risk att de fortfarande har problem med den psykiska hälsan och kan hamna i sjukskrivning. Lupp-enkäten 2018 visar att tjejer mår sämre än vad killar gör. Tjejer svarar också att de har mer problem med psykosomatiska besvär som nedstämdhet och stress.

Levnadsvanor

Övervikt och fetma är en problematik som uppmärksammas allt mer. I Skaraborg visar statistik från centrala barnhälsovården att 13,2 procent av 4-åringarna i Skaraborg har övervikt eller fetma. Skaraborg är det område i Västra Götalandsregionen som har högst andel 4-åringar som har övervikt eller fetma. Att arbeta på samhällsnivå med att ge möjligheter för ökad fysisk aktivitet och goda kostvanor är viktigt för att förebygga barnfetma. Ökad fysisk aktivitet och goda kostvanor ökar också förutsättningarna för inläring och ökad måluppfyllelse hos barn och unga. Lupp - enkäten från 2018 visar att flickor är mindre nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter jämfört med pojkar.

Andelen alkoholkonsumenter såväl som mängden konsumerad alkohol bland svenska skolelever är historiskt låg. Detta gäller även i Skara där senaste mätningen år 2019 visar att 37 procent av eleverna i åk 9 konsumerat alkohol.

Den upplevda skaderisken förknippat med att testa cannabis har successivt minskat i Sverige bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 sedan 2012. Detta visar nationell statistik. Idag anser omkring var fjärde pojke i gymnasiet att det inte finns någon skaderisk alls med att prova cannabis några gånger. Ungdomar har idag en liberalare syn på bruk av cannabis.

Trygghet och social tillit

Den upplevda tryggheten i Skara är lägre än i jämförbara kommuner. Medborgarundersökningen 2019 visar att Skaras upplevda trygghet ligger markant lägre än jämförbara kommuner. Att stärka den upplevda tryggheten och sociala tilliten är viktigt för att skapa ett samhälle som alla kan ta del av och må bra i.

En hög andel (omkring 80-90 %) av ungdomarna är oftast eller alltid trygga på flertalet fysiska plaster i kommunen. Tjejer svarar i något lägre grad än killar att de är trygga på stan/i centrum, i kollektivtrafiken samt på fritidsgårdar

Hållbart och hälsofrämjande yrkesliv

Sjukpenningtalalet i Skara har sjunkit de senaste åren från 15,4 dagar till 12,9 dagar. Sjukpenningtalet är fortfarande högt i Skara hos kvinnor. Det är 17,1 för kvinnor och 8,8 dagar för män. Motsvarande siffra för Västra Götaland är 14,1 för kvinnor och 7,6 för män och 10,8 totalt. Det är främst kvinnor i kontaktnära yrken som är sjukskrivna. Den största orsaken till sjukskrivningar hos kvinnor är psykisk ohälsa.

Friluftsliv för både Skara-bor och besökare

Skaraborna har nära till grönområden och därmed förutsättningar för friluftsliv. 13 procent av de vuxna skaraborna uppger att de har en stillasittande fritid. Den siffran är i nivå med snittet för Sverige.

Framtida utmaningar

En avgörande utmaning är att höja utbildningsnivån och minska barnfattigdomen. Det finns ett starkt samband mellan hög utbildningsnivå och god hälsa. För att höja utbildningsnivån krävs breda insatser kring barn och unga. Det behövs insatser för att stärka hälsan genom insatser på både hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande nivå. Måluppfyllelsen ökar om barn och unga är fysiskt aktiva och har goda kostvanor. Därför bör barn och unga ges möjlighet till fysisk aktivitet och även goda kostvanor. Detta ökar måluppfyllelsen i skolan samtidigt som det förebygger övervikt och fetma hos barn och unga. De barn och unga som lever i familjer med långvarigt försörjningsröd behöver uppmärksammas och få förutsättningar att bryta invanda mönster. Ungdomar behöver också få kunskap om vilka möjligheter de har att påverka sin vardag och samhället.

Sjukpenningtalet bland kvinnor i Skara är högt. Den största orsaken till sjukskrivningar hos kvinnor är psykisk ohälsa. Detta behöver analyseras och jämställdhetsarbetet stärkas. Många unga flickor har idag en psykisk ohälsa. För att de ska klara yrkeslivet behövs tidiga insatser som stärker deras hälsa både psykiskt och fysiskt. För att få ett fungerande folkhälsoarbete krävs samverkan och en helhetssyn på människan. För att barn och unga ska få goda förutsättningar i livet behöver de en välfungerande skola, möjligheter att påverka sin vardag och samhällsutvecklingen, goda förutsättningar till en meningsfull fritid, extra stöd vid behov och föräldrar som tar hand om dem. För att nå detta måste vi dra åt samma håll.

Detta är folkhälsa

Folkhälsa handlar om invånarnas livsvillkor, livsmiljöer och levnadsvanor.

Livsvillkor

Livsvillkor handlar om förhållanden som omger individen, som exempelvis uppväxtvillkor, utbildning, sysselsättning, ekonomiska villkor, inflytande, delaktighet och tillgång till service exempelvis hälso- och sjukvård.

Livsmiljö

Livsmiljö handlar om den fysiska och psykologiska miljön där vi bor, arbetar och tillbringar vår fritid, exempelvis miljön i klassrummet, lekplatsen, grönytor, cykel- och gångvägar.

Levnadsvanor

Levnadsvanor handlar om individens egna val såsom exempelvis kosthållning, vila, fysisk aktivitet och bruk av tobak och alkohol.

En kommun är nyckelaktör i folkhälsoarbetet och har stora möjligheter att påverka invånarnas livsvillkor och livsmiljöer. Dessa ger i sin tur invånarna möjlighet att ta ansvar för sina levnadsvanor. Genom att fokusera på livsvillkor och livsmiljöer påverkar kommunen invånarnas förutsättningar för goda levnadsvanor.

Sambandet mellan tillväxt och god, jämlik hälsa är väl känt. Människor som mår bra fysiskt och psykiskt kan vara mer produktiva, mer aktiva i sina liv och delta fullt ut i samhället. God folkhälsa ger stora vinster både för individen och samhället.

Hälsans bestämningsfaktorer

Hälsa byggs av många olika byggstenar så kallade bestämningsfaktorer. 25 % av dessa byggstenar är genetiska och svåra att påverka. 30 % är omgivande faktorer i miljön och kulturen och 45 % faktorer som hör ihop med individens livsstil och beteende. Samtliga byggstenar har betydelse för folkhälsan. De flesta byggstenar för hälsan är påverkbara genom insatser i samhället och av den enskilda individen.

Uppföljning

Folkhälsostrateg samordnar uppföljning av folkhälsostrategin och återskärter till Kommunstyrelsen vid delårsuppföljning och årsredovisning. Varje år följer folkhälsostrateg också upp strategins innehåll och lyfter vid behov förslag till revidering i Folkhälsorådet. Mindre redaktionella ändringar kan komma att göras vid årlig uppföljning av dokumentet.

Ansvar och uppföljning

Folkhälsostrateg är dokumentansvarig och har ansvaret för att säkerställa tillämpning av strategin samt uppföljning och eventuell revidering. Alla nämnder och förvaltningar ska beakta folkhälsostrategin när de planerar hur de ska genomföra sitt grunduppdrag och nå politiskt uppsatta inriktningar och mål.